



O'zbek xalq dostonlari

“SHARQ” NASHRIYOT-MATBAA AKSIYADORLIK
KOMPANIYASI BOSH TAHRIRIYATI
TOSHKENT — 2006

Aytuvchi: **Rahmatulla shoir Yusuf o'g'li**

Nashrga tayyorlovchilar:

To'ra Mirzayev va Zubayda Husainova

T a h r i r h a y ' a t i:

Omonulla Yunusov (hay'at raisi), Ahror Ahmedov (hay'at raisi o'rinbosari), Mamatqul Jo'rayev, Erkin Malikov (hay'at kotibi), To'ra Mirzayev, Abiir Musoqulov, Muhammadali Qo'shmoqov, Shomirza Turdimov, Ibodulla Shoymardonov

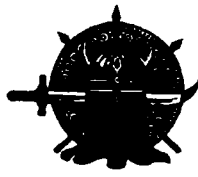
R a s s o m:

Temur Sa'dullayev

Go'ro'g'li: O'zbek xalq dostonlari / Aytuvchi Rahmatulla shoir Yusuf o'g'li; Tahrir hay'ati: O. Yunusov, A. Ahmedov, M. Jo'rayev va boshq./ Rassom T. Sa'dulla. — T.: Sharq, 2006. — 448 b.

“Go'ro'g'li” turkumi dostonlari yuzga yaqin xilma-xil mazmundagi asarlarni o'zida birlashtirgan ulkan silsiladir. Xalq baxshilari bu turkumga kiruvchi dostonlarni sevib kuylab kelganlar. Ushbu jildga Rahmatulla shoir Yusuf o'g'lidan yozib olingan 27 doston kiritildi. Ularda afsonaviy xalq qahramonining tug'ilishi, uning bahodirona yoshligi, jasoratlarga to'la hayoti, ozodlik o'lkasi — Chambil shahrining bunyod etilishi, asrandi farzandlar — Hasanxon va Avazxonlarning Chambilga keltirilishi, ularning bahodirliklari turli-tuman sarguzashtli voqealar girdobida tasvirlanadi. Dostonlar qahramon va sevimli yor sadoqati, ota-ona va farzand burchi, birodarlik va do'stlik, ona yurtga muhabbat masalalaridan bahs etadi. Har bir doston badiiy mukammalligi va jozibadorligi bilan kitobxonni o'ziga jalb eta oladi.

BBK 82.3(SU)



HASANXON





Ch ambilda bir beva ayol bo‘lib, Shodmon, Asom degan ikkita juda tegajoq, bejog‘im bolalari bor edi. Shodmon bilan Asom avvallari shoxmon bilan chumchuq, musichalarni urib, keyinroq Chambilning sarhovuziga kelib qo‘ngan g‘urraq, so‘nalarni urib, keyin miltiq olib, mergan bo‘lishib qolgan edilar. Xuddi shu vaqtlarda “Isfihon shahrida to‘rt usta bir o‘q-yoy yasagan emish. Kimda kim shu o‘q-yoyini torta olsa, otib, to‘qqiz fildan o‘tkazsa, yoy o‘sha kishiga beriladi. Yoyni olgan odamning doim oshig‘i olchi, shamoli o‘ng bo‘ladi. Agar har kim yoyni torta olmasa yoki tortsa ham, otib, o‘qini to‘qqiz fildan o‘tkaza olmasa, to‘rt yuz tilla to‘laydi”, — deb Shodmon mergan bilan Asom mergan eshitib, enasi-ning bormang, deganiga ham qaramay, Isfihonga jo‘nab ketishdilar.

Bir kuni Misqol pari Go‘ro‘g‘libekka qarab:

— Hali davlatingda kamchiliklar juda ko‘p. Masalan, Isfihonda to‘rt usta birligib, bir katta o‘q-yoy yasagan. Har kim shu o‘q-yoyga ega bo‘lsa, undan keyin oshig‘i olchi, degani degan bo‘lib qoladi. O‘q-yoyning temiri asli Rustam Dostonning sari yoyining temiridan. Mana, Shodmon mergan bilan Asom mergan eshitib, o‘sha o‘q-yoyini tortamiz, deb Isfihonga ketibdi, — deb bir necha joydan timsol keltirib, Misqol pari shu so‘zlarni aytdi:

Eshit, so‘zim, turkman elin sultoni,
Omonat olamda odamning joni,
Arzimni tinglagin, yo‘qdir yolg‘oni,
Hali kamdir davlatingdan, Go‘ro‘g‘li.

Bahor bo‘lsa dala-dashtlar nam bo‘lar,
Zo‘rdan zo‘r topilsa, qochib gum bo‘lar,
Deydursan barobar menga kim bo‘lar,
O‘ylaring puch, kavakdirsan, Go‘ro‘g‘li.

Ot-ovozang uzoqlarga ketmaymi,
Har g‘ubonlar senga talab etmaymi,
Arabdan, Xunxordan, Rumdan, Farangdan
Chambilingga sonsiz qo‘shin yetmaymi,
Qo‘rqmas ular savlatingdan, Go‘ro‘g‘li.

Xunxor podshoh bojin talab qilmaymi,
Boj bermasang, qo‘shin tortib kelmaymi,
Urush-janjal, katta qirg‘in bo‘lmaymi,
Ular qo‘rqmas haybatingdan, Go‘ro‘g‘li.

Bilaman, tablada tulpor oting bor,
Majnunko‘kman G‘irko‘k xonazoting bor,
To‘qson to‘qqiz bekman arz-u doding bor,
Shunda ham kam shavkatingdan, Go‘ro‘g‘li.

Xanjaring bor, nayza bilan yoying yo‘q,
Beparvosan, hargiz g‘aming, o‘ying yo‘q,

Olib yurgan anjomlaring dasturi,
Jang qilmoqqa asl-hosil shoying‘ yo‘q,
Oqibating o‘ylaysanmi, Go‘ro‘g‘li.

Isfihon shahrida ustaning koni,
Bari komil xizmatkorlar makoni,
To‘rttasi yasabmish ajoyib yoyni,
Ul o‘q-yoy senga lozim, Go‘ro‘g‘li.

Shu yoyni har kimsa ko‘tarib tursa,
Girishin to‘g‘rilab nishonga ursa,
Bir o‘q otib to‘qqiz fildan o‘tkarsa,
Shu hikmatli yoyin yutib oladi,
Bo‘lmasa ko‘p uyatli bo‘p qoladi,
Ham uyalib to‘rt yuz tilla beradi,
Ustalar garovi shunday bo‘ladi.

Men eshitdim Shodmon, Asom ketibdi,
U hikmatli yoyga talab etibdi.
Hech pilla jo‘ng tuya nordan o‘tmaydi,
Fil kuchin toshbaqa bir jo etmaydi,
Shodmon, Asom borgan bilan, Go‘ro‘g‘li,
Ul hikmatli yoyga kuchi yetmaydi.

G‘o‘ch yigitsan, o‘zing daryoday toshsang,
G‘irko‘kingga minib tog‘lardan oshsang,
Isfihonga yetib borib, Go‘ro‘g‘li,
Arzing aytib o‘stalarga yonashsang.

¹ “O‘zingga xos aniq-oshkora urush dasturing yo‘q”, ma‘nosida.



Himmat kamarini mahkam boylasang,
Yoyin otmoqni talab aylasang,
To‘qqiz filin qatorlatib qo‘ygan so‘ng,
Yo, pirim, deb ko‘zlab urib taylasang.

Senga so‘zlab turgan menday gajagdor,
Bu so‘z uchun qilma meni gunohkor,
Misqoloy bor gapni aytdi, Go‘ro‘g‘li,
Borsang, bormasang-da senda ixtiyor.

Bu so‘zni Misqol paridan Go‘ro‘g‘li eshtib: “Rost aytasan, ey, parizodim. Hali mening oldimda urush ko‘p. G‘irko‘k va Majnunko‘k bilan chilton bergan nayzamdan bo‘lak asboblarim yo‘q. Bu gapni Misqoljon, menga vaqtida aytding. Bo‘lmasa, Og‘a Yunus pari, Xoldor do‘stim va Qirq yigitlar meni so‘rasa, shunday beklarning ahvolidan bir xabar olib kelay, deb turkman o‘balariga chiqib ketdi, degin. Bir o‘q-yoy uchun ovora qilib yuraymi,” — deb Go‘ro‘g‘libek Misqol pariga qarab, bir so‘z dedi:

Men ketarman Isfihonga,
Parizodim, xo‘sh qol edi,
Tanlab olgan mehribonim,
Misqol jonim, xo‘sh qol endi.

Qator-qator turna o‘tar,
Ko‘k yuzidan suzib ketar,
Yo‘llar tuman, sonsiz diyor,
Balki anda ko‘nglim bitar.
Suyar yorim, xo‘sh qol endi.

Isfihonning yo‘li uzoq,
Yo‘llarida ko‘pdir tuzoq,
O‘n, o‘n besh kun Yunus bilan,
Tusharman o‘zingdan yiroq,
Qora ko‘zim, xo‘sh qol endi.

Yo‘llar uzoq, tog‘lar tuman,
Qizilboshning turi yomon.

Qaytar, qaytmasim dargumon,
Ey, gul yuzim bo‘lgin omon,
Mehribonim, xo‘sh qol endi.

G‘amgin xotir bo‘p yurmagin,
Boshing solib o‘tirmagin,
Dushmanlarga sir bermagin,
Shahlo ko‘zim, xo‘sh qol endi.

Birov so‘rsa, kelar, degin,
Erta shunda bo‘lar, degin.
Gul ochilib kular, degin,
Shirin so‘zim, xo‘sh qol endi.

Uzoq Isfihon diyori,
Bo‘lsin yigitning barori,
Go‘ro‘g‘lining suyar yori,
Ko‘z xumorim, xo‘sh qol endi.

Go‘ro‘g‘libek Misqol parining oldidan chiqib, borxonasiga kirib, kerakli yov-yarog‘ini olib, taqinib, ehtiyotdan bir hamyon tillani ham olib, xurjuniga solib, asta tablxonaga borib, G‘irko‘kini abzallab, G‘irko‘kka qarab, bir so‘z dedi:

Yoshligimdan hamdam bo‘lgan G‘irotim,
Ming xirmon tillaga bermayman seni,
Kulli odam yig‘ilib bo‘lsa xaridor,
Bir olam dunyoga bermayman seni.

Jonim bilan har bir toring barobar,
Izlaring bahosi so‘rsa, ming tulpor,
Yo‘liqib narxini so‘rasa Xunxor,
Ming xirmon tillaga bermayman seni.

Senday ot dunyoga bir bor keladi,
Sen bilan xotirim yayrab kuladi,
Bir gardingga kim xaridor bo‘ladi,
Bir olam dunyoga bermayman seni.

Tuyog‘ing tilladan, ko‘zing gavhardan,
Xabaring bor yetmish ikki hunardan,
Narxing so‘rsa, elchi kelib shohlardan,
Ming xirmon tillaga bermayman seni.

Jonim G‘irot, tushunaman holingga,
Qaysi ot teng sening ko‘rk-u olingga,
Xaridor bo‘lsa dushman bir tuk yolingga,
Bir olam dunyoga bermayman seni.

Kuchi yetarmidi bosgan izingga,
Yosh oldingmi, jonim, qora ko‘zingga,
Boqqan bilan ko‘zim to‘ymas yuzingga,
Bir olam tillaga bermayman seni.

Go‘ro‘g‘lining bir umrlik g‘amxo‘ri,
Balki tanda ham quvvati, madori,
Hayf Xunxor yurtiga izing g‘ubori,

Kim bo‘lar senday otning xaridori,
Ming xirmon tillaga bermayman seni.

Unda jonivor G‘irko‘k dumini o‘ynatib, ko‘zidan mo‘lt-mo‘lt yoshini oqizib turibdi. Go‘ro‘g‘libek so‘zini tamom qilib, G‘irko‘kni silab-siypab, rabbano, deb ustiga minib, otning aql-zakovatidan ko‘ngli tinib, birov bilib, birov bilmay, Chambildan chiqib, Xo‘jatog‘idan oshib, bir necha turkman o‘balariga yonashib, Isfihonning yo‘liga tushib, Asqar tog‘iga tarmashib borayotlsa, Shodmon mergan bilan Asom mergan xaltalarini orqalab, piyoda tog‘dan bergi yoqqa qarib tushib, qaytib kelayapti. Go‘ro‘g‘libek Shodmon mergan bilan Asom merganni tanib: “Qani, qizilbosh yurtida nima gaplar bor ekan”, — deb so‘rab, merganlarga qarab, bir so‘z dedi:

Merganlar, bilganing bayon aylangiz,
Xunxorda ko‘rganing barin so‘zlangiz,
Yaqin emas, yiroqlarni ko‘zlangiz,
Duch bo‘lganing turkman elning sherimi?

Yutib olgan bo‘lsang, menga sotinglar,
Ko‘p yillar choy puli qilib yotinglar,
Bir ko‘ray qo‘limga taqdim etinglar,
Siz ham yo‘qsa ko‘p merganning birimi?

Nelar bordir Isfihonning elida,
Ish hal bo‘lar turkman xalqi qo‘lida,
Sizlar ham turkmaning g‘o‘chchoq uli-da,
Ishlar qalay, tulkimi yo bo‘rimi?

Taqdir qilsa bo‘lay dushmanga g‘olib,
Qizilbosh ko‘ngliga alamlar solib,
Isfihon boraman yoyga bo‘p tolib,
Ko‘rsinlar ular Chambilbelning sherini.

Isfihon yurtida, do‘stlar, nelar bor.
Men ham shu yoqlarga bormog‘im darkor,
Ul sehrli yoyga bo‘ldim talabgor,
Sari yoyi maydami yo yirimi?

Chambildan kelaman cho‘llardan osha,
Asqar tog‘ning baviriga ulasha,
Go‘ro‘g‘li der talab qildim shu isha,
Ko‘ngli qolmasin, deb Misqol parining.

Shunda Shodmon mergan bilan Asom mergan Go‘ro‘g‘libekning bu savolini eshitib, yoyni ko‘targani yuragi bo‘lmay, Isfihonday shaharga borib, quruqdan quruq qaytib kelayotganiga uyali: “Endi, sultonim, bir sarson bo‘ldik-da. Sabil havas degan narsa yomon narsa-da. Ul o‘q-yoyni ko‘rdik. Og‘irligi taxminan botmoncha bor. Ushlab ko‘tara olmay, quruqqa xudoyi to‘lak to‘lab yurayikmi, deb siyimizning borida astagina, qaytib qoldik. U o‘q-yoyni magar tortsang, sen tortasan,” — deb Shodmon mergan Isfihondagi yoyni ta‘riflab, Go‘ro‘g‘libekka qarab, bir so‘z dedi:

Borib ko‘rdim ustalarning yoyini,
Tengi bo‘lmas hargiz aning, sultonim,
Ko‘rar ko‘zga shinamgina ko‘rinar,
O‘zi og‘ir botmondan ham, sultonim.

Har birining shogirdlari oldida,
O‘q-yoy osilgan, yo‘qdir xatosi.

Isfihon degani bir azim shahar,
Atrofida ko‘m-ko‘k o‘sgan bog‘chalar.
Purushlar ko‘rganni chorlab undashar,
Borganda ko‘rsan barin, sultonim.

Ul o‘q-yoyni haddili bezab boblagan,
Tutqisiga oltin-kumush qoplagan,
Tomoshaga qancha mergan to‘plangan
Hech kim uni tuta bilmas, sultonim.

Chorrahada ekan to‘rtta ustasi,
Barining belida malla po‘tasi,

Shodmon, Asom nochor bo‘lib qaytadi,
Har na ko‘rganini rostdan aytadi,
Ul yoyga bir sening kuching yetadi,
Talab aylab agar borsang, sultonim.

Shodmon mergan bilan Asom mergan Go‘ro‘g‘libekning to‘g‘risidan o‘ta berdi. Go‘ro‘g‘libek merganlardan ustalarning yasagan o‘q-yoyining ta‘rifini eshitib, yana boshqadan g‘oyibona yoyga ishqiboz

¹ Sotuvchilar.

bo'lib, merganlardan o'tib nariroqqa borib, xurjunidan qizilbosh kiyimini olib kiyib, kiyim sig'may yelka va yenglari tarillab yirtilib ketsa, shordoz bilan ildirib, Badbaxt belidan oshib, qizilbosh yurtiga tushib, Isfihon shahri qaydasan, deb o'tkinchi-ketkinchidan so'rab, biroq: "Yo'l bo'lsin", — desa, "Xudoy bersa, mo'l bo'lsin. Chortoqli Chambildan bo'laman. Aslim nishopurlikman, turkmanlarga yaqinda asirga tushib ketgan edim. Go'ro'g'libekning qo'lida bo'ldim. Ismim Ravshan mergan. Go'ro'g'li mendan avval Shodmon, Asom degan ikkita merganini Isfihonga sehrli o'q-yoyni tortib, yutib kelmaklikka yuborgan edi. Ular yurak so'g'inib, yoyga yondasha olmay, qaytibdi. Men Nishopurda vaqtimda ancha usta mergan edim. Go'ro'g'libekning oldiga borib, bular nimchaki mergan. Agar menga ot-anjom bersang, Isfihonga borib, sehrli o'q-yoyni yutib keltirib beraman, dedim. Undan keyin Go'ro'g'libek menga ot-u anjom berib, Isfihondan sehrli yoyni yutib olib keltirsang, o'zingni ozod qilib, turkmandan xohlagan qizingni olib berib, o'zimga navkar qilib olaman, — deb va'da berdi. Men turkmanda bir qizga xushtor bo'lib qolgan edim. Endi shu qizni oladigan bo'ldim, — deb Go'ro'g'libekdan fotiha olib, "bu yoqqa jo'nab qoldim", — deb keta berdi. Bir xil qizilboshlar: "Chambil degan bir shaharcha bino bo'libdi. Go'ro'g'libek turkmanlarni qaytarib, shu Chortoqli Chambilni o'ziga makon qilib olibdi. Bir-ikki yildan beri Xunxorga xiroj ham bermay, har zamonda navkarlarini ergashtirib, shu yoqlarga ham kelib, bitta-yarimta chekkatob qo'rg'onlarni talab ketar emish. Sen Go'ro'g'libekka navkar bo'lgan bo'lsang, uning sifatlarini aytib ber", — desa, Go'ro'g'libek: "Ey, uka, bu ishlar Xunxorga tegishli gap. Biz bir fuqaro odamlarmiz. Qo'limdan kelsa, Xunxorning birorta begiga Go'ro'g'libekning ba'zi ahvolidan shipshitib ketarman. Qo'limdan kelmasa, bir safarga chiqqan odamman-da", — der edi. Qizilboshlar bunday jumboq gaplarga angrayib qola berar edi. Shuytib, Go'ro'g'libek yo'l yurib, yo'l yursa ham mo'l yurib, Isfihon shahriga yaqin bir kulbaga mehmon bo'ldi. Bu bir Bobo Qalandarning kulbasi edi. Bobo Qalandar Go'ro'g'libekni shomdan tonggacha mehmon qilib, ertagisin choydan keyin Go'ro'g'libekka qarab, qayoqdan kelib, qayoqqa borayotganini so'rab, so'tasini yerga tirab, bir so'z dedi:

Ol-ol bo'lsin, ol-ol bo'lsin, ol bo'lsin,
Uzunli-qisqali to'ning mo'l bo'lsin,
Uzoq yo'ldan kelib bizning ellarga,
Boz bundan bu yog'i senga yo'l bo'lsin?

Tarzingga qarasam, tarafsiz polvon,
Boshingda qalpog'ing toblaydi alvon,
Ostingga minganing arabi hayvon,
Yo'lbarsday chirpinib, senga yo'l bo'lsin?

Parvoz aylab bundan qayga borasan,
Men biluvda o'z elingda to'rasan,
To'ralik davrida davron surasan,
Yo'lbarsday chirpinib, senga yo'l bo'lsin?

Bilmaysan bu elning baland-pastini,
Bunda kelding kimning qilib qasdini.
Yashirmasdan so'zlay bergin rostini,
Ey, savlatli polvon, senga yo'l bo'lsin?

Zuvalang barchadan tushmish ziyoda,
Savlatlingdan shohlar bo'lar piyoda.
Kelgan bo'lsang, aytgin har muddaoda,
Rustam sifat o'g'lon, senga yo'l bo'lsin?

Senga so'zlab turgan Bobo Qalandar,
Qancha gadoylaring bo'lolmas navkar,
Isfihon yurtida o'zimman davkar,
Hurmatli mehmonim, senga yo'l bo'lsin?

Ana shunda bu so'zni Go'ro'g'libek Bobo Qalandardan eshitib, o'ylab netib: "Kel, shu Bobo Qalandarga o'zimni tanitay. Agar ko'nglida yomonlik bo'lganda, meni tutib olarmidi", — deb Bobo Qalandarga qarab, bir so'z dedi:

Meni bilsang, Chambilbelning to'rasi,
So'ragan ellarim elning sarasi,
Bobo, aytsam gaplarimning sirasi,
O'q-yoyning qasdidan bunda kelaman.

Bilsang, bu yog'ini bayon aylagin,
Isfihon yo'ldan nishon aylagin,

Mushkulimni, bobo, oson aylagin,
Ustalarni izlab bunda kelaman.

Takali Yovmitga sulton bo'laman,
Turkmaning baridan bojim olaman,
Oxir ham Xunxorni yakson qilaman,
O'q-yoyning qasdidan bunda kelaman.

Isfihon shahrida to'rt usta bormish,
Chorrahada yoyin osib turarmish,
Borgan talabgorga ani berarmish,
Ko'tara olsa, to'qqiz fildan urarmish,
Shu yoyni tortgali bunda kelaman.

Go'ro'g'li der erligimda minim yo'q,
Men borida qizilboshga tinim yo'q,
Oldimga ko'ndalang bo'lar g'anim yo'q,
Kuchimga ishonib bunda kelaman.

Bu so'zni Bobo Qalandar Go'ro'g'libekdan eshitib: "Bo'lmasa, Go'ro'g'libek o'g'lim, mening so'tamni ola ket. Agar kuching yetib, yoyni tortib, to'qqiz fildan o'tkaza olsang, undan keyin shunday temirchilar do'konini oralaysan. Bir ko'kragida kissasi bor, kissasidan sariq qo'l ro'molining uchi chiqib turgan temirchini ko'rasan. Do'konida hamma kerakli asboblari bor. Ularga xaridor bo'lasan. Temirchi: "Bu asboblarning piri zo'r. Sen ola olmaysan", — deydi. Sen unda: "Mana bo'lmasa, piri", — deb so'tani ko'rsatasan. Temirchi so'tani ko'rib, xohlagan asboblarini bepul beradi. Temirchining ismi Xoldor", deb Qalandar Go'ro'g'libekka fotiha berib, Isfihon yo'lini ko'rsatib yubordi. Go'ro'g'libek choshtgoh pillada Isfihon shahriga kirib borib G'irko'k otini o'ynatib, ko'cha bilan so'rab, temirchilar ko'chasiga borib, chorrahasida do'kon ochib o'tirgan to'rt ustaning oldida to'xtab, ot ustida turib, uzangiga oyog'ini tirab, mo'ylovini burab, temirchi ustalarga qarab, qo'lida sozi, og'zida so'zi, charaqlab ko'zi, xo'mrayib o'zi, bir so'z dedi:

O'q-yoyin garovga qo'ygan ustalar,
Ko'rishaylik, keling, menman talabgor,
Tavakkal ayladim yolg'iz xudoga,
Har qanday garovga turarman tayyor.

Ko'ringlar, ustalar, bugun qo'limni,
G'ayrat etib mahkam bog'lay belimni,
Shu yoyni otishga o'zim talabgor,
Avval oling to'rt yuz tilla pulimni.
Shu o'q-yoyni menga olib beringlar.

Talab aylab keldim Chambilbelidan,
O'q otib o'tkazay to'qqiz filidan,
O'zimman turkmaning barkku' ulidan,
Har ish kelar bu turkmaning qo'lidan,
Shu yoyni otishga menman talabgor.

Turkmaning merganin bunda ko'ringlar,
G'irrom qip otmayman boqib turinglar,
Shu yoyni otishga o'zim talabgor,
Buyuring, Go'ro'g'li xizmatga tayyor.

Ustalar qarasa, bir ko'k otli navqiron yigit kelib, yoyni otishga talab solayapti. Ustalar o'z tillarida: "Turklar o'r, baland og'iz bo'ladi, der edi. Qani, endi bu turk bachchaning kuchini ko'ramiz-da", deyishib, ustalarning biri Go'ro'g'libekdan to'rt yuz tillani olib: "Ho'v, turki bachcha, o'q-yoyga talab solib kelgan bo'lsang, otdan tushib, o'zing avval yoyni bir ko'tarib, tortib ko'r", — deb Go'ro'g'libekka qarab, shu so'zni aytdi:

Polvon xalqi o'zin erkin tutadi,
Hech kimga qaramay, to'rga o'tadi.
Ayniqsa, turkmanlar shunday etadi,
Otdan tushib, kuching ko'rsat, turkbachcha.

Kelibsana necha bir tog'lardan osha,
Zo'ringga ishonib, yuraging tosha,
Avval ko'rish kelib, otingdan tusha,
Polvon bo'lsang, kuching ko'rsat, turkbachcha.

Bu kelgan joylaring rastama-rasta,
Odamlar o'tadi dastama-dasta,
Ot minsang ham sen ekansan norasta,
Polvon bo'lsang, kuching ko'rsat, turkbachcha.

Osmondan turnalar qator bo'b o'tar,
Orqan sob, gilam sob qaylarga ketar,
Birdan tortmoq bo'lma yoyni, turkbachcha,
Zo'r bo'lsang, avval kep uchini ko'tar,
Aqling bo'lsa senga shu gap ham yetar,
Otdan tushib, kuching ko'rsat, turkbachcha.

Yomg'ir yog'ar tog'-u toshga do'lana,
So'zlarim yolg'oshib kelar ulana,
Talab tortib kelgan bo'lsang bu yona,
Otdan tushib, kuching ko'rsat, turkbachcha.

So'z aytaman bir-biriga ulama,
So'z ustiga vassa bo'lsa qolama,
Rustam tutgan o'q-yoydir bu, bilib qo'y,
Choqlab ko'r o'zingni, kuching kelama.

¹ Yashinday tez.

Rustam, Suhrob o'tib ketgan, ey, loppi,
Endigilar hargiz unday bo'lama.

Mard bo'lsang, kuchingni ko'rsat, turkbachcha.
Otdan tushib, kuching ko'rsat, turkbachcha.

Bu so'zni temirchidan eshitib, Go'ro'g'libek G'irko'kdan tushib, G'irko'kni do'konning qalamasiga bog'lab: "Ho'v, usta, ko'p katta ketma. Rustamday zo'r bitta emas, mabodo turkmanlardan ham Rustamday polvon chiqqan bo'lsa", — deb Go'ro'g'libek bir necha joydan timsol keltirib, temirchi ustalarga qarab, bir so'z dedi:

Keng dunyo kenglik-da, yo'qdir chekasi,
Rustamning tegmasa yerga yelkasi,
Poyonsizdir bu jahonning o'lkasi,
Har bir zo'r, shahbozlar bo'lsa, netasan?

Turkman loppi emas, o'zlaring loppi,
Ellaring chopchaqa, qizilbosh guppi,
Rustamni ham ayol tuqqan, enag'ar,
Ko'pshitma og'zingga shibayman tappi.

Rumda, Farangda, Xitoy elida,
Turkman cho'llarida, Badbaxt belida,
Sichqonday qib, arslon o'ynab qo'lida,
Har bir zo'r shavvozlar bo'lsa, netasan?

Tog'dan nari Taka-Yovmit elim bor,
Xo'jatog'da Chortoq Chambilbelim bor,
So'zlayman, so'zlayman, shoir tilim bor
Po'latday tanam bor, temir qo'lim bor,
Agar tutsam, poying sinsa, netasan?

Turkmaning har biri tarafsiz polvon,
Qo'lida bo'b ketar bu yo'ylar yakson,
O'ylaganing faqat sening Isfihon,
Bilib qo'ygin, kengdir bu ro'yi jahon,
Rustamdan zo'r topilar bo'lsa, netasan?

Go'ro'g'li der aytmagan so'z qoldimi,
Aytgan so'zim sizga og'ir keldimi,
Yo bo'lmasa gartak ma'qul bo'ldimi,
Yoying menga tob bermasa, netasan?

Bu so'zni ustalar Go'ro'g'libekdan eshitib: "Bizlar sohibqironning oxiri amir Abo Muslim deb yurar edik. Yana ham bundan zo'r sohibqiron polvon chiqar ekan-da", deyishib: "Qani bo'lmasa, ko'ngling o'zingdan qolsin, o'g'lim. Ana yoy, ko'tarib ko'r. Lekin Xunxorning yurtini sen joylik qizilbosh dema. Bu betlarda oz-moz musulmonlar ham bor", — deyishib, Go'ro'g'libekni do'konning to'riga o'tqazdilar. Aslida bu to'rt usta Bobo Qalandar bachasi, musulmon bo'lib, qizilboshlarni juda yomon ko'rib yurar edi. Lekin o'zlari Isfihonda haddili hunarmand usta g'irlardan edi. Bir qal'adan Rustami Dostonning qolib ketgan o'q-yoyini topib olib: "Shuni ko'targan odam to'qqiz fildan ham o'qini otib o'tkazi oladi. Shunday odam topilsa, shu yoyga ega bo'lsa, qizilboshning dodini bersa, bo'lmasa, biz uchun bir pul topar ermak bo'lsa", deb boshqadan yangilatib, o'q-yoyini yasagan edilar. Go'ro'g'libek o'q-yoyini ushlab ko'rdi. "Ustalar maqtaganicha bor ekan", — deb yoyini qo'lga olib tortib ko'rdi. Ustalar Go'ro'g'libekning kuchiga qoyil bo'lib, do'konni qamab, fillar turgan hovliga Go'ro'g'libekni boshlab olib bordilar. Isfihon bir katta shahar edi. Ha demay: "Bir turkman yigit kelib, hech kim ko'tara olmagan Rustamning o'q-yoyini ko'taribdi. Endi to'qqiz filni otmoqqa talab aylabdi", — degan ovoza shaharga tarqalib, qurt-qumursqaday odam ko'p yig'ilib, ko'chani tomoshabin tutib ketdi. Bir xillari: "Bachchag'arning oti ham o'ziga yarashib tushgan ekan", — der edilar. Ustalar garovga juda ko'p havaskor merganlarni yutib, juda boy bo'lib ketgan edi. Shuytib, bir necha filbonlar ustalardan oylik olib, to'qqiz filga qarab yotar edilar. Ana endi ustalarning amri bilan filbonlar fillarni qator qilib qo'ydilar. Shunda Go'ro'g'libek o'q-yoyini qo'lga olib, barchani qoyil qilib, yoyini sozlab tutqizibdi. Ko'zlab otgan edi, mardning ishiga qoyil bo'lmoq kerak, o'q to'qqiz fildan o'tib ketdi. Ustalar bu voqeani o'ngida ko'rganini ham, tushida ko'rganini ham bilmay, barmaq tishlab, ko'krak ushlab qolib: "E, barakalla, turkbachcha, haloling bo'lsin endi", — deb birovi Go'ro'g'libekning olmayman, deganiga ham qaramay, hamyonidagi to'rt yuz tillani Go'ro'g'libekning qo'yniga tiqib qo'ydi.

Shuytib, Go'ro'g'libek o'q-yoyini olib, ustalar bilan xo'shlashib, temirchilar bozorini oralab yurib, Bobo Qalandar aytgan sariq qo'l ro'molli ustaning bir do'konda har xil asbob-aslahalarni sotib o'tirganini ko'rib, Go'ro'g'libek ot ustida turib, to'rt yuz tillani hamyoni bilan ustaga uzatib: "Mana shu tillalarga yarasha har xil asbob-aslahalaringdan ber", — deb turdi. Usta bunday oliy himmat yigitni ko'rib, hayron

bo'lib tillani olmay, Go'ro'g'libekka qarab, bu asboblarning piri zo'r, deb bir necha joydan timsol keltirib, bir so'z dedi:

Oliy himmat, oliy barno, g'o'ch yigit,
Bu asboblari har kimsaga sotilmas,
Tekinga ham tekin taqdim etilmas,
Men bir komil piri'ga murid-xizmatkor.
Bu usta piridan hargiz o'tolmas.

Oliy himmat, oliy barno, g'o'ch yigit,
Olib kel pirimdan bunda ijozat,
Berib yuboradi belgi ishorat,
Bo'lmasa, bo'laman, jon uka, murtad,
Pulga sotilmaydi bunda asboblari,
Ertaga ob kelay biror maslahat.

Sabr qilsang, undan keyin olarsan,
Sabr etmasang, jo'nab ketib qolarsan,
Oliy himmat, oliy barno, g'o'ch yigit,
Yo bo'lmasa biznikida bo'larsan.

Sabr etsang, ertaga pirim kelmoqchi,
Kelibon kulbama mehmon bo'lmoqchi,
Arvoh pir o'tkazaman oldida,
Shunda meni komil ustod qilmoqchi.

Eshitgin, jon o'g'lon, aytgan so'zimni,
Bir kecha mehmon bo'p, yegin tuzimni,
Ertaga pirimdan olsam fотиha,
Usta Xoldor deb atayman o'zimni.

Go'ro'g'libek bu so'zlarni usta Xoldordan eshitib: "Bo'lmasa, piring ertaga emas, bugun keldi", — deb Bobo Qalandar bergan so'tani do'konning eshigiga bir urgan ediki, birdan Go'ro'g'libek Bobo Qalandarning suratiga kirib qoldi. Usta Xoldor bu sirni ko'rib: "Bu pirimning karomatlaridan bo'lsa kerak. Mening yasagan asboblarimni bittadan olib ketib tekshirib, sinab ko'rmoqchi bo'lsa kerak", — deb dovdorab: "E, pirim, poyqadamingizdan o'rgilay, tasaddug'ingiz bo'lay. Men bir tuproq, balki undan batarroqman, taqdir", — deb Go'ro'g'lining qo'lini o'pib, boshini devorga urib, Go'ro'g'libek xohlagan asboblardan, yana bir pistoqi nayza, bir sovut, bir qalqon, bir sipor, shunga o'xshagan anjom-aslahalarni berdiki, toshga ursa qaytmas, tosh tegsa botmas, qimmatbaho anjom-aslahalar edi. Usta Xoldor shoshib, takbiridan adashib, nima bo'lganini bilmay, o'zi bilan o'zi ovora bo'lib qolganda, Go'ro'g'libek to'rt yuz tillani usta Xoldorning do'konida qoldirib, ustaning ko'zini choldirib, anjom-aslahalarni olib, Isfihon shahridan chiqib, yo'lda Bobo Qalandarnikiga burilib, so'tasini berib ketmoqchi bo'ldi. Shunda Bobo Qalandar: "Bu so'tani senga berganman. Bu doim senga kerak bo'ladi", — deb bir necha joydan timsol keltirib, so'taning xosiyatlarini aytib, Go'ro'g'libekka qarab, bir so'z dedi:

Avval ham yaratdi Odam Atoni,
Bu dunyoda hech qilmadim xatoni,
Duch kelding, senga baxsh etdim so'tani,
Bu ham senikidir endi, Go'ro'g'li.

Hazrati Dovudning qirq o'g'li o'ldi,
Tovba qildi, qirq kun motamda bo'ldi,
Tovbasini qabul aylab xudoyim,
Sulaymon payg'ambar dunyoga keldi.

Shamoli keldi, yer yuzin oldi,
Devu pari bandida xizmatin qildi,
Bu so'ta o'shandan yodigor qoldi,
Bul ham senikidir endi, Go'ro'g'li.

Ehtiyot qip buni mahkam saqlagin,
Shoh Sulaymon xizmatini haqlagin,
Boshingga tushganda juda qattiq ish,
Egasining ismin aytib yo'qlagin,
Bul ham senikidir endi, Go'ro'g'li.

So'tani, yo huv, deb yerga urasan,
Xohlagan siringni anda ko'rasan,
Boray desang, Ko'hi Qofga borasan,
Nima desang, shuni qilib yurasan,
Bu ham senikidir endi, Go'ro'g'li.

Bobong butun yer yuzida yurgandir,
Ajoyibning hammasini ko'rgandir,
So'tasini bugun senga bergandir,
Bul ham senikidir endi, Go'ro'g'li.

Bobo Qalandar Go'ro'g'libekka qarab, usta Xoldorning holidan bayon qilib, yana bir so'z dedi:

Bulutli kun ko'lga so'na qo'nadi,
Churraklar ham, loychilar ham enadi,

Anjomlarni qilgan usta Xoldordir,
Shunga pir bo'l, har amringga ko'nadi.

Seni men deb qilar o'zi gumona,
Bir yil bo'ldi kelgan bul Isfihona.
Ha, shunday Go'ro'g'li, shunday zamona,
Iyartsang ko'nadi har bir tomona.

Chamanning tozadan toza guli bor,
Gul bo'lganda, gulning ming bir xili bor,
Zargarlik shogird bergan Xoldorning
Vayanganda Hasan degan uli bor.

Boshqa o'g'lonlardan kelbati boshqa,
Quralay ko'zlari yarashgan qoshga,
Shunday suluv, qirq kokilli Hasanxon
Yangi kirgan o'zi o'n ikki yoshga.

Jamoli dastagul, qobog'i g'uncha,
Jahonda ko'rmadim suluv ul buncha,
Yuzda xoli mushku anbar tuguncha,
Xo'blikda maqtasam yana bor shuncha.

Bobo Qalandar bu so'zlarni aytib bo'lgandan keyin Go'ro'g'libekka fotiha berib, Vayangan yo'lini ko'rsatib, o'z kulbasida qoldi. Go'ro'g'libek endi Bobo Qalandardan fotiha olib, Vayanganning yo'lga tushib ravona bo'ldi. Vayangan shahri Isfihonga unchalik uzoq emas edi. Go'ro'g'libek Vayangan shahriga yetib borib, ko'cha-bog'larini oralab-orallab, zargarlar do'koniga yetib borib, sir solib qarasa, bir kichikroq do'konda o'rta yashar zargar har xil bezaklarni ko'rsatib, bir oyday, kun desa kunday, benuqson, yoshgina chiroylik bolaga ko'rsatib, buni unday qil, bunday qil, deb turibdi. Shunda Go'ro'g'libek yonidan so'tani olib, Xoldor tusiga kirdim, deb so'tani egarning qoshiga bir urib, usta Xoldor bo'lib qolib, zargarining do'konining oldiga borib, otdan tushmay, usta Zargarga qarab, uzangiga oyog'ini tirab, jo'rtagadan usta Zargarni do'qlab, bir so'z dedi:

Usta Zargar, ko'p haddingdan oshibsan,
Noshukurlik aylab to'lib-toshibsan,
Bolani yoningga olib, bachchag'ar,
Juvonbozlik yo'llariga tushibsan.

Seni odam dedim, o'g'lim tayladim,
Ishonib o'zingga shogird ayladim,
Bolani yoningga olib, bachchag'ar,
Qancha shumlik pesliklarni o'ylading.

Xanjar bilan kesayinmi boshingni,
Quzg'unlarga yemtik qilib loshingni,

Go'ro'g'libekning bu so'zini usta Zargar eshitib, nima bo'lganini bilmay, Go'ro'g'libekdan qo'rqanidan ko'zlari mo'latib, silasi qotib: "Tovba, men hech bemaza odam emas edim-ku", deb o'ylab, o'yi yitib, kalavanning uchini yo'qotib, og'zidagi nosi qo'rqanidan ichiga ketib, hech nima deya olmagandan "qul-qul, qulliq", deb qoldi. Go'ro'g'libek shunda Hasanxonga qarab: "Bo'l, o'g'lim, Chambilga ketamiz", — deb bir so'z dedi:

Ostimda o'ynaydi arabi hayvon,
Endi yo'q ko'nglimda zarracha armon,
Shohdan yorliq tegdi menga Hasanjon,
Choq bo'l endi, Chambilbelga ketamiz.

Ustimda sovut bor, qo'limda shobim¹,

¹ Shof.

Men bergan so'tani yerga urasan,
Vayanganga Xoldor bo'lib kirasan,
Zargarlikning do'konida Hasanning
Olmaday bo'b o'tirganin ko'rasan,
Shunda otdan tushmay boqib do'konga,
Choq bo'l, Chambil ketamiz, deb turasan.

Tikka boqib do'q ur usta yuziga,
Yosh olsa qarama oning ko'ziga,
Oyoq tirab navbat berma so'ziga,
Hasanxonni obket — senga ul bo'lar.

Mayxonangda soqi-kosagul bo'lar,
Ey Go'ro'g'li, senga so'zim shul bo'lar,
Orqasidan izlab borib otasi,
Chambilbelda do'kon ochib el bo'lar.

Bolaboz bo'b yurgandirsan, bachchag'ar,
Tamom qilib tashlay endi ishingni.

Hozir bo'l, haromi, seni so'yaman,
Mo'ldiratib ikki ko'zing o'yaman,
Bolabozlik jazosi shu, bachchag'ar,
Boshingni do'konga osib qo'yaman.

Usta Xoldor aytur, ko'rg'in jazongni,
O'zing uchun o'zing tutgin azangni,
Ibrat uchun do'koningga osaman,
Osilgan joyingda topgin qazongni.

Shikorda hosil bo'ldi matlabim,
Yo'q, o'g'lim, bulardan boshqa hech g'anim,
Choq bo'l endi, Chambilbelga ketamiz.

Bundan keyin oshiq olchi ol bo'lib,
Murod-maqсад Chambil borib hal bo'lib,

Usta Zargar bunda qolsin, lol bo'lib,
Choq bo'l endi, Chambilbelga ketamiz.

Bedovim tepsinib bir yerda turmas,
Chaqmoqday chopqillab hech tutqi bermas,
Qo'limda aslida isfihon olmos,
Choq bo'l endi, Chambilbelga ketamiz.

Xoldor otang ajab qaynab-jo'shadi,
Taka-Yovmit yo'llariga tushadi,
Dah deganda, necha beldan oshadi,
Choq bo'l endi, Chambilbelga ketamiz.

Hasanxon bu so'zlarni eshitib: "Tavba, otam aslo otga minmagan edi. Dunyoda bировga qattiq gapirmagan edi. Nega bugun bunchalik bo'lib ketdi. Yo bo'lmasa, yorliq olgan odam shunday bo'lib qolamikan", — deb g'alati holga tushib qolib, darrov jomakorini yechib tashlab, ilmaktan kiyimlarini kiyib, usta Zargarining yuziga ham qaramay, G'irko'kka mingashib oldi. Go'ro'g'libekning maqsadi hal bo'lib, G'irko'k otning jilovini burib, Vayangan shahridan chiqib, turkman eli qaydasan, deb otini haydab keta berdi. Yo'lda Hasanxon: "Bu Chambil degani qayoqda bo'lsa ekan", — deb Go'ro'g'libekka qarab: "Ota, Chambil degan shahar qayoqda?" — deb kelayotir. Go'ro'g'libek bo'lsa: "O'g'lim, Chambil degan shahar turkmanlar elatida yangidan bino bo'lgan shahar. Podsho ko'p kosiblarga Chambilga ko'chib borish uchun buyruq va yorliq bergan. Shoshmasang, u yog'ini borganda ko'rasan", — deb borayotir.

Bir qishloqqa kelsa, katta bir semiz qizilboshning to'yi bo'lib yotib, bir nonvoy shappati nonlarni tandirga yopib, shogirdlari taxlab yotgan ekan. Go'ro'g'libek shunday borib, ot ustidan enkayib bir dasta nonni ilintirib olib, xurjuniga sola berdi. Bu holni nonvoy ko'rib: "Ha, amaki, hov yo'q, dov yo'q, bu nima qilganingiz? Ana to'yxona, boring, marhamat qilib nonni, qirmichmi olib ketarsiz", — desa, Go'ro'g'libek nonvoyning gapiga quloq ham solmay, shappati nonlarga xurjunini to'ldirib olib keta berdi. Nonvoy Go'ro'g'libekning bunday harakatini ko'rib, achchiqlanib, non uzgich kapkirini ola yugurgan edi. Go'ro'g'libek nonvoyning yuziga ko'zini bir olartirib yuborib edi, nonvoyning yuragi yorilib, tap tortmay, guppa tushib o'lib qoldi. Hasanxon hayron qolib: "Nega otam bunday bo'lib qolgan ekan", — deb borayapti. Shu bu yil ko'klam yomg'irgarchilik ko'p bo'lib, yo'llarda bir xil kulbalar qiyshayib-miyshayib yotar edi. Hasanxon ko'nglida: "Xunxor yurtida bitta ham xaroba yo'q, deb eshitar edik. Shaharda kosiblik qilib yurib, bilmas ekanmiz-da", — deb yura-yura, goh qo'nib, goh yurib, Badbaxt tog'ining ustiga chiqib, Go'ro'g'libek so'tani egarning qoshiga bir urib, qadimgi Go'ro'g'libek bo'lib, Hasanxonga qarab: "Endi turkman eliga borasanmi, o'g'lim", — deb shu so'zni aytdi:

Sabab bo'ldim, kelding Badbaxt beliga,
Turkmanlarning tushar bo'lding qo'lga.
Otang bo'lib qirq yigitga bosh bo'lsam,
Borasanmi, bolam, Chambil eliga?

Ulug' dedim, ulug' joyga bosh urdim,
Shu vaqtgacha kimligimni yashirdim.
Usta Xoldor bo'lib sening ko'zingga,
Mingashtirib necha beldan oshirdim,
Borasanmi endi Chambilbeliga?

Bolam deyin, erka qilib o'stirib,
Turarsan bosh bo'lib durbin do'stirib,
To'ra bo'lib Taka-Yovmit ellarga,
Yoqmagan odamning boshin kestirib,
Borasanmi endi Chambil eliga?

O'g'il qilib olib ko'ngling to'ldiray,
Har bovu'tda' xursand qilib kuldiray,
Nima desang barin tayyor qildiray,
Bolam, deb o'zingni xalqqa bildiray,
Borasanmi endi Chambil eliga?

Qirq yigitim xizimatingni aylasin,
Ta'rifingda suxanvarlar so'yulasin,
Dol bo'yingga boqib bulbul kuylasin,
Borasanmi endi Chambil eliga?

Go'ro'g'li der, o'zim Chambil sultoni,
Teng bo'lmas sha'nimga Xunxorday xoni,
Farzand qilib olay deyman Hasanxon,
Shunda qolmas hargiz ko'ngil armoni,
Borasanmi, bolam, Chambil eliga?

Bu so'zni Hasanxon Go'ro'g'libekdan eshitib, achchig'i kelib, har tuki nashtarday bo'lib ketib: "Hov, jodugar, nomard, meni hiyla qilib bu yerlarga keltirib, sen agar mard bo'lsang, mardligingni ko'rsatib, mening bilan kurashga tush. Menda ham shu ot-anjomlar bo'lsa, har ishlar qilishim mumkin. Sen piyoda bo'lib, anjomlaringni tashlab maydonga chiq", — deb bir necha joydan timsol keltirib, Go'ro'g'libekka qarab, bir so'z dedi:

¹ Har mavridda.

Chambilbeldan kelgan nomard, jodugar,
Bormi zamiringda mardlikdan asar,
Meni hech bilmagich deydirdan magar,
Hali ham keladi har ish qo'limdan.

Ayirding, bachchag'ar, o'sgan elimdan,
Otangman, deb tutding mening qo'limdan,
Men ham xabardorman unday bilimdan,
Hali ham keladi har ish qo'limdan.

Qancha beldan bir haklashda o'taman,
Asr bo'lmay Vayanganga yetaman,
Mard bo'lsang, maydonga tushgin, Go'ro'g'li,

Bu so'zni Go'ro'g'libek Hasanxondan eshitib: "He, attang, noqulay joyda o'zimni bu bolaga tanitib qo'yganimni. Men bu bolani yovoshgina desam, bu ham Bobo Qalandardan bir-ikki ta'lim olganga o'xshaydi. Endi nima bo'lsa ham mardlik bilan maydonga chiqib, bu bola bilan kurashmak kerak bo'lib qoldi", — deb G'irko'kni bir bodomchaga ildirib qo'yib, anjom-aslahalarini tashlab, mana bo'lmasa, — deb maydonga chiqib aylana berdi. Hasanxon ham chirpinib turibdi. Go'ro'g'libek ko'nglida: "Agar bu bolani achchiqlanib yerga ursam, yetti qobirg'asi sinib, pachoq bo'lib, balki halok bo'lar. Undan ko'ra, bu o'g'lonni qo'lim bilan bir qoqib o'tay. Balki kurashaman deganiga pushaymon bo'lar", — deb o'yladi. Shunday bir sira polvon aylanish qilib kelib, Hasanxonni bir urib, yana nar yoqqa otlanib ketdi. Shunda Hasanxonning ko'zi qorong'ilashib ketib, picha vaqtdan keyin o'zini o'nglab, choq bo'lib, Go'ro'g'libekning shunday yaqinlaganini qulaylab, birdan Go'ro'g'libekni yonboshiga olib tashlab qo'ymoqchi bo'ldiyu, lekin Go'ro'g'libek kuchlilik qilib, yiqilmay cho'kkalab qolib, yana bir g'ayrat qilib o'rmidan turib ketib, chaqqonlik bilan Hasanxonni yonboshiga olib, shunday tashlab qo'ymoqchi bo'ldiyu, lekin Hasanxon ham kuch to'plab chaqqonlik bilan cho'kkalab qoldi. Shunda Hasanxon Go'ro'g'libekka ta'zim qilib: "Endi men yiqildim hisob bo'ldi. Ota, endi sening mardliging joyiga tushib, meni qoyil qildi. Mayli, endi seni otam deb Chambilga birga ketaman", — deb Go'ro'g'libekka qarab, bir so'z dedi:

Mard ekansan, mardligingni bildirding,
Otdan tushding bodomchaga ildirding,
Kurash tushding, meni qoyil qoldirding,
Shart ayladim, otam bo'lding, Go'ro'g'li.

G'o'ch ekansan, g'o'chligingni ko'rsatding,
Men talab etgan so'ng boringni otding,
Beanjom, beulov qora kuch bilan
Mardlarcha kelibon qo'limdan tutding,
Shart ayladim, otam bo'lding, Go'ro'g'li.

Jodugar deb gumon etdim o'zingni,
Qochganimda topmas eding izimni,
Eshit endi sizga aytar so'zimni,

Bu so'zni Hasanxondan Go'ro'g'li eshitib, qaynab-toshib, barakalla, o'g'lim, deb turkman yurtini ta'rif qilib, bir so'z dedi.

Chir atrofi ochiq, kengish, yaylovli,
Tog'laridan oqar suvi turkmaning,
Bir yog'ida ko'm-ko'k Hazar dengizi,
Bir yog'ida Asqar tovi turkmaning.

Nomard bo'lsang, bundan qaytib ketaman,
Hali ham keladi har ish qo'limdan.

Anjomingni tashlab tushgin otingdan,
Mening uchun kelgan bo'lsang yurtingdan,
Bir tortib ag'darib tashlay murtingdan,
Hali ham keladi har ish qo'limdan.

Hasanxon der, mard seningday bo'lami,
O'zini o'zgartib otam qilami,
Hiyla-tadbir qilib menga kelami,
Shuytib ham mard nomin odam olami?

Mard ekansan, otam bo'lding, Go'ro'g'li.

Vayanganni tark ayladim bugundan,
Chiqdim kosib degan bandu tugundan,
Avvaldan ham emas edim qizilbosh,
Bir fuqaro edim pastki bo'g'undan,
Shart ayladim, otam bo'lding, Go'ro'g'li.

Sening bilan Chambilbelga borayin,
Turkmanlarning elu xalqin ko'rayin,
Har doimo o'zing bilan turayin,
Hasanxon der, endi ko'ngil berayin,
Mard ekansan, otam bo'lding, Go'ro'g'li.

Bahor chog'i g'aram-g'aram guli bor,
Bir yog'ida Taka-Yovmit eli bor,
Namatchi, gilamchi usta quli bor,
Xo'jatog' ustida Chambilbeli bor.
Ko'klamlari qizirovi turkmaning.



Yigitlari gulgun sharob ichadi,
Bahor, kuzda yaylov osha ko'chadi,
O'tirganda bahr-dilni ochadi,
Jang'irlagan oq o'tovi turkmanning.

Qizilboshning ellarini buzadi,
Hovdagida oqqush, suqor suzadi,

Go'ro'g'libek boshqadan anjom-aslahalarini taqib, G'irko'kka minib, Hasanxon o'g'lini mingashtirib, tog'ning Asqar qismidan o'tib, Turkman yurtiga yuzlanib kela berdi. Shunda Hasanxon ko'nglida: "Bu Go'ro'g'libekni otam deb mingashib kelayapmanu, lekin o'z otamdan bir umrga judo bo'ldim-ov", — deb juda xafa bo'lib, indamay kelayotir. Shunda Go'ro'g'libek Hasanxonga qarab: "O'g'lim, xafa bo'lma, usta Xoldor otang ham yaqinda Chambilbelga yetib keladi", — deb bir necha joydan timsol keltirib, bir so'z dedi:

Jon bolam, g'amgin bo'lmagin,
Ko'nglingdagi bari bo'lar,
Chambil degan joyga borsang,
Alam sendan nari bo'lar.

Urganchdan, Samarqanddan, Shoshdan,
Buxorodan, Avg'ondan, Jo'shdan,
Chambil qarab qizilboshdan
Kelar karvonlari bo'lar.

Bulg'or, O'rus, No'g'aylikdan,
Mang'ishlovlik, Saroyliqdan,
Chambil shunday tushama joy,

Qoshida yigitlar majlis tuzadi,
Shu vaqtlari kelgan dovi turkmanning.

Bir ajab qiziqdir sozu suhbatini,
Qiz-juvonlar doim bo'lar ulfati,
To'lib-toshgan Go'ro'g'lining davlati.
Gashtagi, gurungi, gavi turkmanning.

Uch oylik yo'l Oltoylikdan
Kelgan odamlari bo'lar.

Rastada ko'p zargarlar ham,
Temirchiman miskarlar ham.
Kashal bo'lma, jonim bolam,
Kelar usta Xoldorlar ham,
Boshing g'amdan pori bo'lar.

Qirq yigit xizmatini qilib,
Har bovu'dan ko'ngling to'lib,
Xon Go'ro'g'li otang bo'lib,
Enang Misqol pari bo'lar.

Bu so'zni eshitib, Hasanxonning biroz ko'ngli ochilganday bo'ldi. Go'ro'g'libek G'irko'k otini o'ynatib, suvlig'ini chaynatib, tog'dan tekislikka tushib, necha bir gaza, bellardan oshib, elatma-elat o'tib, Chambilbelning yo'lini tutib, oxiri Xo'jatog'ning cho'qqisiga chiqib, otning jilovini tortib, qayqayib, Chambilga ko'rinib berib turdi. Qirq yigitlar darrov o'tlanishib, Go'ro'g'libek va Hasanxonning qo'lidan tutib, birin-birin ko'rishib, bardor-bardor qilib, Chambilga boshlab kelib, Go'ro'g'libek bilan Hasanxonni mehmonxonaga tushirdilar. Ana endi Go'ro'g'libek katta bir ziyofat qilib, Hasanxonga ilik ushlatib, o'g'il qilib, Misqol parining yoqasidan solib, etagidan olib, Hasanxon mehmonxonada qirq yigitga kosagul bo'lib, sharob suzib bera berdi. Shuytib, Go'ro'g'libek, Xoldor mahram, Ahmad Sardor va qirq yigit, Hasanxonni qirq yigitga boshchi qilib saylab, yigit og'asi qilib qo'ydilar. Endi usta Xoldordan eshiting.

Usta Xoldor Bobo Qalandar pirini keladi, deb bir-ikki kun kutdi. Ammo hech kim kelmadi. Oxiri usta Xoldor hayron qolib, Bobo Qalandarning kulbasiga yo'l oldi. Kelsa, Bobo Qalandar kulbasini buzib, bir yoqqa ko'chmoqchi bo'layotir. Usta Xoldor: "Ha, taqdir mendan nima xatolik o'tgan bo'lsa, afuv qiling", — deb Bobo Qalandar pirining oyog'iga bosh qo'ymoqchi bo'la berdi. Shunda Bobo Qalandar: "Endi meni desang, Chortoqli Chambilga borasan, o'g'lingni ham o'sha Chambilda ko'rasan", — deb ko'zdan g'oyib bo'lib ketdi. Aslida Bobo Qalandar dunyoda uch odamga ko'ringan edi. Biri usta Xoldor bo'lib, nihoyatda komil ustalikni ta'lim bergan edi. Biri uning o'g'li Hasanxon bo'lib, uzoq yo'lni bir minutda oson qilish yo'lini o'rgatgan edi. Uchinchisi Go'ro'g'libek bo'lib, o'zining Sulaymon podshodan qolgan so'tasini berib, o'z nisbatini ham Go'ro'g'libekda qoldirgan edi. Shuytib, usta Xoldor so'rab-so'rab, oxiri Chambil shahriga yetib kelib, Go'ro'g'libekni tanib, o'ziga pir deb bilib, Hasanxon bilan ham ko'rishib, Chambilda bosh usta bo'lib, qirq yigitlarga asbob yasab, usta Xoldor ham, Hasanxon ham, Go'ro'g'libek ham — barchalari murod-u maqsadlariga yetdilar.

Rahmatulla, xudoy senga til berdi,
Osmondan, zamindan kengish dil berdi,
Arzi diling ko'chirmoqqa qo'l berdi,
Shukrini ado qil, endi vaqtidir.